

С. В. Філіпава

Навук. кір. – В. А. Ляшчынская, д-р філал. навук, прафесар

ФРАЗЕАЛАГІЗМЫ РАМАНА І. ШАМЯКІНА «СНЕЖНЫЯ ЗІМЫ» Ў ПЕРАКЛАДЗЕ НА РУСКУЮ МОВУ

У артыкуле на матэрыяле мовы рамана І. Шамякіна «Снежныя зімы» выяўляюцца фразеалагізмы з кампанентам-найменнем дзвюх супрацьлеглых сіл – Бога і чорта, д"ябла, даецца ім характарыстыка паводле месца і ролі ў творы, мяркуюцца прычыны іх адбору. Частотнасць фразеалагізмаў з кампанентам чорт, д"ябал, у Языкознание 216 адрозненне ад адзінкавых фразеалагізмаў з кампанентам Бог, Божа, абумоўлена часам напісання твора, індывідуальнасцю мовы самога пісьменніка, адыходам грамадства ад рэлігіі ў савецкі перыяд. Пры ўзнаўленні фразеалагізмаў у перакладзе твора на рускую мову выкарыстоўваюцца поўныя эквівалентныя адзінкі, што тлумачыцца агульным фондам фразеалагізмаў гэтай тэматыкі.

Пісьменнікі, лінгвісты слухна называюць фразеалагізмы самародкамі, самацветамі роднай мовы. Фразеалагізмы робяць маўленне больш эмацыянальным, выразным. З іх дапамогай аўтары ў мастацкім творы ствараюць вобразы герояў, індывідуалізуюць іх мову. Фразеалагізмы выступаюць своеасаблівым знакам прыналежнасці героя да пэўнага грамадскага асяроддзя. Менавіта фразеалагізмы з'яўляюцца аднам са сродкаў адметнасці ідыястылю мастака. І ўсё гэта звязана з тым, што фразеалагічныя адзінкі адлюстроўваюць сваім вобразам, адборам слоў-кампанентаў, замацаванай за імі семантыкай, выразнай ацэнкай працэс развіцця культуры народа, фіксуюць і перадаюць з пакалення ў пакаленне традыцыі і культурныя ўстаноўкі, правілы і нормы паводзін, у сціслай форме вобразна даюць характарыстыку і выражаюць ацэнку, адносіны да названага. Пры чытанні твораў І. Шамякіна асабліва заўважны прыём шырокага выкарыстання фразеалагізмаў беларускай мовы, якія скарыстоўваюцца як у мове персанажаў, так і ў мове лірычнага героя ці аўтара, ад імя якога ідзе аповед, што ўжо з'яўляецца сведчаннем адметнасці ідыястылю пісьменніка. З ліку шматлікіх твораў у аб'ектыве нашай ўвагі выдзелены раман І. Шамякіна — Снежныя зімы, напісаны ў 1970 годзе, у якім, як у філасофска-псіхалагічным творы, прысутнічаюць роздумы героя пра былое і сучаснае, вайну і мір, радасць і гора, пра ўзаемадачынненні людзей у сям'і і грамадстве, пра складанасць жыцця і месца чалавека ў ім. Прадметам аналізу абраны фразеалагічныя адзінкі з кампанентамі Бог, чорт, д"ябал у мове абранага твора на беларускай мове і ў перакладзе на рускую мову, вызначэнне іх месца і ролі ў творы, спосабаў і прыёмаў іх перакладу як адзінак тэксту. Стала цікавым параўнаць ужыванне фразеалагізмаў у творы на такіх блізкіх мовах, як беларуская і руская, вызначыць, як адбываецца працэс пераўзнаўлення фразеалагічных адзінак. Пераклад, як вядома, мае свае асаблівасці і выклікае нямала цяжкасцей, асабліва пераклад фразеалагізмаў, паколькі асноўнай адметнасцю гэтых адзінак мовы з'яўляецца «частковая або поўная 217 неадпаведнасць плана зместу плану выражэння» [1, с. 127], што вызначае фразеалагізмы як раздзельна аформленыя адзінкі з цэласным значэннем, якое «не раўняецца суме значэнняў лексемкампанентаў фразеалагічнай адзінкі і не выводзіцца з сумы іх семантыкі ў свабодным выкарыстанні па прычыне страты гэтымі словамі-кампанентамі свайго значэння ў выніку поўнага ці частковага пераасэнсавання» [2, с. 17]. Адной з першасных задач перакладчыка з'яўляецца ўменне распазнаваць фразеалагічныя адзінкі ў тэксце твора, адрозніваць устойлівыя спалучэнні ад свабодных спалучэнняў слоў, паколькі мнагазначнасць, аманімія ўласціва фразеалогіі, ці адно і тое ж спалучэнне слоў можа быць свабодным і фразеалагічным. Немалаважную ролю для перакладчыкаў адыгрывае і тое, што ім нярэдка прыходзіцца аднаўляць асобныя фразеалагічныя адзінкі, каб перадаць іх змест, які быў закладзены ў арыгінале, так як нярэдка адбываецца аўтарская трансфармацыя, відазмяненне фразеалагічных адзінак, прыстасаванне іх аўтарам да зместу і задач твора. У прыватнасці, у мове твораў І. Шамякіна адзначаюцца шматлікія фразеалагічныя адзінкі ў аўтарскай апрацоўцы,

напрыклад: блытацца пад нагамі замінаць, перашкаджаць таму, з кім знаходзіцца побач' заменена на матляцца пад нагамі, што надае змененаму фразеалагізму больш выразнае негатыўнае адценне, выражае ацэнку зневажэння; сукін сын нягоднік' заменены на сабачы сын; востры на язык знаходлівы ў размове, дасціпны' заменены на востры на слова; стары воўк „вельмі вопытны, спрактыкаваны чалавек' заменены на стары зубр; не нюхаць пораху не ваяваць, не ўдзельнічаць у баі' заменены на не нюхалі агранаміі; дражніць гусей не выклікаць злосць у каго-н., злаваць каго-н.' заменены на дражніць тыгра і інш., але вызначаць іх ролю і месца, ці меркаваць аб якасці гэтых змен – гэта тэма асобнага даследавання. Немалаважна для перакладчыка і такое важнае пытанне, як нацыянальна-культурныя адрозненні паміж блізкімі па змесце фразеалагічнымі адзінкамі ў розных мовах. У сувязі з гэтым у тэорыі перакладу распрацаваны розныя спосабы і прыёмы перакладу, якія засноўваюцца на лінгвістычным падыходзе да класіфікацыі фразеалагічных адзінак, заснаванай у асноўным на крытэрыі непадзельнасці фразеалагічных адзінак і злітнасці кампанентаў. Л. В. Фёдараў адносна такой класіфікацыі фразеалагічных адзінак падкрэслівае і адзначае найперш «розную ступень матываванасці, празрыстасці ўнутранай формы і нацыянальнай спецыфікі адзінстваў» [3, с. 68]. Языкознаўства 218 Сёння маюцца ў рознай колькасці прыёмы і спосабы перакладу фразеалагічных адзінак з адной мовы на другую. Напрыклад, Я. І. Рэцкер прапануе тры спосабы перакладу, што могуць быць прынятымі і пры перакладзе з беларускай мовы на рускую, і ў аснове яго класіфікацыі ляжаць распрацаваныя сёння метады для атрымання адэкватнага перакладу, а сутнасць яе заключаецца ў залежнасці паміж арыгінальнай адзінкай і тымі адзінкамі мовы, на якую перакладаюць: 1) эквівалентныя адзінкі, калі фразеалагічная адзінка на мове перакладу мае дакладны адпаведнік, які не залежыць ад кантэксту; 2) аналагічныя адзінкі, калі фразеалагічная адзінка не мае адпаведніка, а можа быць перададзена тым ці іншым адпаведнікам з некаторымі адступленнямі, ці арыгінальная фразеалагічная адзінка толькі прыблізна падобна на фразеалагічную адзінку ў мове перакладу; 3) фразеалагічная адзінка, не маючы на мове перакладу ні эквівалентнай, ні аналагічнай адзінкі, перадаецца іншымі і, як правіла, нефразеалагічнымі сродкамі [4, с. 68]. А. У. Кунін выдзяляе шэсць спосабаў перакладу: 1) падбор поўнага фразеалагічнага эквівалента, што супадае з зыходным для перакладу паводле значэння, лексічнага складу, вобраза, стылістычнай афарбоўкі, граматычнай структуры, і такімі даследчык лічыць фразеалагічныя адзінкі інтэрнацыянальнага характару ці заснаваныя на міфалагічных паданнях, біблейскіх легендах і гістарычных фактах; 2) падбор частковага эквівалента, які супадае паводле значэння і стылістычнай афарбоўкі, але можа адрознівацца лексічна, граматычна або лексіка-граматычна; 3) калькаванне як даслоўны пераклад; 4) абертанальны пераклад, ці пошук аказіянальнага эквівалента, прыгоднага для пэўнага кантэксту; 5) выбарачны пераклад, калі з некалькіх магчымых эквівалентаў выбіраецца найбольш дакладны для пэўнага кантэксту; 6) апісальны пераклад, калі падбіраюцца адвольныя спалучэнні слоў для перадачы сэнсу фразеалагізма [5, с. 56]. Аналіз фразеалагічных адзінак, скарыстаных у мове рамана «Снежныя зімы», паказвае на прымяненне розных прыёмаў. Яшчэ адна заўвага датычыць паўтору пісьменнікам аднаго і таго ж фразеалагізма ў названым творы [6]. У прыватнасці гэта, напрыклад, тры разы ўжыты фразеалагізм іграць /пайграць на нервах, а збіць з ног, што з гусі вада, як мае быць, сапсаваць абедню і інш. па два разы, нярэдка нават на адной і той жа старонцы, як, напрыклад, 219 фразеалагізмы збіць з ног ці іграць на нервах. Асобныя фразеалагізмы ўжыты побач з сінанімічным словам, напрыклад: Вачэй не зводзіць – сочыць [6, с. 8], дакладна – слова ў слова [6, с. 82] і інш. Гэтыя заўвагі ў пэўнай меры датычаць і фразеалагізмаў з кампанентамі Бог, д'ябал, чорт, якія паўтараюцца намнога часцей, напрыклад, фразеалагічная адзінка чорт з ім /вамi/ імі ўжыта 8 разоў. Цяпер спынім увагу на выкарыстанні ў тэксце на беларускай мове і перакладзе на рускую абраных фразеалагічных адзінак з кампанентамі, што ў ізаляваным выкарыстанні абазначаюць два рэзка супрацьлеглыя паняцці: з аднаго боку, кампанент-лексема Бог як найменне найвышэйшай асобы, найбольш сакральнага для чалавека, з другога боку, кампаненты д'ябал, чорт як найменні цёмных сіл, злога духу, зла. І адразу пры вызначэнні і

параўнанні фразеалагізмаў з гэтымі кампанентамі ў тэкстах на беларускай і адпаведна ў перакладзе на рускую мову адзначым найперш амаль адзінкавыя фразеалагізмы з кампанентам Бог: божа мой – боже мой, бог яго ведае што – бог знает что, бог з вамі – бог с вами, дзякуй богу – слава богу, з богам – с богом, крыў божа – упаси бог, як бог чарапаху – как бог черепаху, у якіх кампанент-лексема Бог, Божа напісаны з малой літары паводле ўстаноўленых правілаў і патрабаванняў савецкага часу. Фразеалагізмы з кампанентам Бог, Божа з найбольшай паўнатай выражаюць рэлігійны светапогляд чалавека, дзе сакральнае – прэдыкат тых сутнасцей, якія з’яўляюцца аб’ектам пакланення: Бог з вамі, дарую: усе мы людзі, усе мы чалавекі [6, с. 358] – Бог с вами, прощаю: все мы люди, все человеки [7, с. 343]; Смактала нейкая незразумелая трывога, ці боязь, ці бог ведае што [6, с. 87] – Сосала какая-то непонятная тревога, или страх или бог знает что [7, с. 83]; Божа мой, як мы заблыталіся ўсе [6, с. 362] – Боже мой, как мы все запутались [7, с. 347]; Адпусціце яго, дзеткі, з богам [6, с. 66] – Отпустите его, детки, с богом [7, с. 63]; Разоў колькі Іван Васільевіч зрываўся – выдаваў «на высокіх нотах» і яму, Генадзю, і Маі, і добрай цешчы, якая дрыжала, каб, крыў божа, не пакрыўдзіць дарагога зяцька [6, с. 34] – Несколько раз Иван Васильевич взрывался – выдавал на «высоких нотах» и ему, и Геннадию, и Майе, и доброй теще, которая дрожала, как бы, упаси бог, не обидеть дорогого зятка [7, с. 32]; Антанюк добра ведаў і разумей жанчынсялянак – матак дарослых дачок, іх старасвецкі клопат: каб, крыў божа, не стала доня векавухай [6, с. 112] – Антонюк хорошо знал и понимал женщин-крестьянок – матерей взрослых дочек, их вечную заботу: как бы, упаси бог, не осталась девка вековухой [7, с. 107]; Языкознание 220 Размалюю на партсходзе, як бог чарапаху [6, с. 303] – Разделаю на партсобрании, как бог черепаху [7, с. 291] і інш. Беларуска фразеалогія прадстаўляе шырокі спектр фразеалагізмаў з кампанентам Бог, Божа. Зварот да Бога як найвышэйшай асобы ў прадвызначэнні ходу падзей, лёсу чалавека адзначаецца ў фразеалагізмах крыў бог / божа; не давядзі бог / божа; не дай бог / божа; няхай / хай бог крые / ратуе, якія выкарыстоўваюцца чалавекам для выказвання папярэджання, засцярогі ад чаго-небудзь нежаданага, непрыемнага, недапушчальнага. Асобныя з іх выкарыстоўваюцца яшчэ і для выказвання рашучага адмаўлення ад чаго-небудзь або нягоды з чым-небудзь (божа збаў; крыў бог / божа), ацэнкі, характарыстыкі чаго-небудзь, звычайна з боку сілы, ступені і пад. (божа збаў; не давядзі бог / божа і не дай бог / божа), і, наадварот, для выказвання згоды, прымірэння, уступкі (бог з табой). Вобраз Бога вызначальны і ў воклічах-пажаданнях поспеху, удачы ў якой-небудзь справе (з Богам; дай Бог / Божа; памагай Бог), жадання, намагання ўспомніць што-небудзь (дай Бог / Божа памяць), пажадання, каб збылося тое, пра што сказаў суб’яднік (каб чые словы ды Богу ў вушы), каб абяцанае здзейснілася (дай Бог / Божа чутэе бачыць), ці для запэўнівання, пацвярджэння чаго-небудзь (Бог сведка; ісцінны Бог; яй-богу / ей жа богу; як Бог свят), для выказвання радасці з нагоды здзяйснення чаго-небудзь (ёсць Бог на свеце). Праз вобраз Бога выклікавыя фразеалагізмы перадаюць станоўчы пасыл, нясуць дадатную ацэнку, адлюстроўваючы такім чынам ментальнасць беларусаў – добразычлівасць, памяркоўнасць, пажаданне шчаслівай дарогі, поспеху ў справах, якія асацыіруюцца з прысутнасцю, уздзеяннем Бога, ад якога залежыць станоўчае іх вырашэнне. Аднак гэтай шырыні нават толькі сярод выклікавых фразеалагізмаў з кампанентам Бог, Божа ў мове рамана не назіраецца. Значна больш скарыстана фразеалагізмаў з кампанентамі д’ябал, чорт: к чортавай мацеры – к чертовой матери, к чорту – к черту, на д’ябла – на черта, на якога д’ябла – на кой черт, ні чорта – ни черта, у вачах чэрці скачуць – в глазах чертики скачут, чортава душа – чертова душа, чортаў сын – чертов сын, чорт ведае што – черт знает что, чорт з ім / чорт з вамі / чорт з табой / чорт з імі – черт с ним / черт с вами / черт с тобой / черт с ними, чорт на яго / чорт на цябе – черт тебя побери, чорта з два - черта с два, чорт яго прынес – черт его принес, што за чорт - что за черт. Да іх далучаем 221 і фразеалагізм чорт нагу / ногі зломіць / паломіць, які атрымаў у творы аўтарскую мадыфікацыю – сам Мефістофаль зламае там нагу, дзе кампанент-лексема чорт заменены на Мефістофаль, хаця лічыцца, што чорт – гэта ніжэйшая істота ў параўнанні з д’яблам. А калі ўлічыць, што аўтар выкарыстоўвае яшчэ выклікавыя фразеалагізмы з кампанентам ліха, што семантычна збліжаюцца з лексэмай чорт (параўн. сінанімічныя фразеалагізмы на ліха і на

чорта; на якое ліха і на які чорт, на якога чорта; ліха яго бяры і чорт яго бяры і інш.) і ў фальклоры ліха - нячыстая сіла, чорт' [8, с. 53], то тады колькасць фразеалагізмаў з кампанентам-назвай нячыстай сілы яшчэ больш павялічваецца. Напрыклад, чытаем: Лада абуралася, што мастакі – ліха на іх! – не пускалі пансіёншыкаў і “дзікуноў” у свой сад [6, с. 93] – Лада возмуцалася, што художнікі – чорт бы іх побрал! – не пусkali пансионатчыков і “дыкарей” в свой сад [7, с. 89] ці Ну, чорт з вамі! На якое ліха мне, заўчаснаму пенсіянеру, заядацца [6, с. 23] – Ну, чорт с вами! На кой мне, досрочнаму пенсіонеру, заедаться? [7, с. 21] і інш., дзе скарыстаны выклікавыя фразеалагізм ліха на іх! на якое ліха для выказвання абурэння, злосці, гневу і пад. Як вядома, чорт традыцыйна разумеецца як злы дух у абліччы чалавека, вораг роду чалавечага. Чаму ў такім выпадку слова чорт і фразеалагізмы з гэтым кампанентам чалавек ужывае ў паўсядзённых зносінах? У асноўным дзеля лаянкі і выражэння эмацыйных заклікаў, наймення вельмі далёкіх мясцін; да таго ж, гэта адзін з варыянтаў даць адказ на пытанне ці задаць пытанне —навошта? У такім выпадку атрымліваецца, што чорт становіцца даволі —карысным для выражэння эмацый, з’яў і падзей. У той жа час адзначым яшчэ адну ролю чорта. Пагадзіцеся, на яго вельмі зручна перакласці адказнасць за пэўны ўчынак, як, напрыклад, не сам вінаваты, а «чорт паблытаў» і інш. Ужыванне фразеалагізмаў з кампанентам-лексмай чорт і д’ябал сведчыць аб тым, што гэтая далёкая для нас сэнна нячыстая сіла прысутнічала ў жыцці людзей больш рэальна і ў мінулым адыгрывала значную ролю. Але такая колькасная перавага фразеалагізмаў з кампанентам чорт, д’ябал і ліха ў мове рамана І. Шамякіна «Снежныя зімы», як правіла, у мове персанажаў над ужываннем фразеалагізмаў з кампанентам Бог, Божа даводзіць нам пра час, які апісвае п’яменнік, пра вынікі барацьбы з рэлігіяй, атэістычнага выхавання ў савецкі час, пра негатыўныя адносіны да царквы, да адваржэння Бога, а значыць, да ўседазволенасці, у тым ліку - і да выкарыстання фразеалагізмаў, не Языкознание 222 задумваючыся аб той іх ролі, той культурнай інфармацыі, якую яны ўтрымліваюць. Калі яшчэ ўлічыць шматразовае выкарыстанне аднаго і таго ж фразеалагізма, як, напрыклад, фразеалагізм чорт з ім / чорт з вамі / чорт з табой / чорт з імі, за якім замацавана значэнне няхай будзе так, можна пакінуць без увагі і які паўтараецца ў мове галоўнага героя ў розных выпадках восем разоў, то гэта ў нейкай ступені сведчыць пра антырэлігійны настрой Антанюка як кіраўніка, як партыйца і пра яго атэістычнае крэда. Пры гэтым заўважым, што і фразеалагічныя адзінкі з кампанентамі чорт, д’ябал таксама складаюць, як правіла, групу выклікавых фразеалагізмаў, якія, як вядома, поліафектыўныя, г. зн. яны служаць для выражэння розных эмацый – здзіўлення, абурэння, распачы і нават радасці, але найбольш абурэння, злосці, і якія набылі дадатковыя культурныя сэнсы, сталі словамі-сімваламі і асновай складання метафарычных вобразаў пры ўтварэнні фразеалагічных адзінак. Але ў мове рамана, асабліва ў мове персанажаў, яны хутчэй звыклыя адзінкі выражэння гневу, абурэння і іншых негатыўных эмацый і пачуццяў. Вось чаму можна меркаваць, што ўжыванне фразеалагізмаў з кампанентамі-антыподамі Бог, Божа і чорт, д’ябал – гэта неўсвядомленая звычка, выпрацаваная за перыяд барацьбы з рэлігіяй. Хаця варта звярнуць увагу і на тое, што фразеалагізмы з кампанентам Бог, Божа ўсё ж ужываюць людзі старэйшага ўзросту, як правіла, жанчыны, напрыклад, Вольга Усцінаўна (– Зноў ваюеш, Божа мой! [6, с. 73] – Опять воюешь? Боже мой! [7, с. 69], Надзеі (– Б-божа мой! Столькі я ж-жила с-са страхам, што ён ... знойдзе нас, в-вернецца [6, с. 172] – Б-боже мой! Сколько времени я ж-жила в с-страхе, что он... н-найдет нас, в-вернется [7, с. 164], «Божа мой, як мы заблыталіся ўсе» [6, с. 362] – «Боже мой, как мы все запутались» [7, с. 347]); Будыкі (– Віта? Няўжо Віта? Наша партызанская дачка? Божа мой! Якая ты вырасла! [6, с. 277] – Вита? Неужели Вита? Наша партизанская дочь? Боже мой! Какая ты выросла! [7, с. 265]. Такія выклікавыя фразеалагізмы з кампанентам Бог, Божа перадаюць станоўчы пасыл, маюць дадатную ацэнку, а гэта, у сваю чаргу, сведчанне пра добразычлівасць, памяркоўнасць чалавека, магчыма, і богабаязнь. А вось ужыванне фразеалагізмаў з кампанентам чорт, д’ябал найбольш уласціва, як ужо адзначалася, галоўнаму герою рамана Антанюку Івану Васільевічу: Невеста лезе пад стол. Жаніх скача цераз стол. Чорт ведае што! [6, с. 274] – Жених скачет через стол. 223 Черт знает что! [7, с. 263]; На д’ябла яму трэба такія хваляванні? [6, с. 224] – На черта ему эти волнения?

[7, с. 214]; На д'ябла яму спатрэбілася казаць пра гэта тут, за вясельным сталом? [6, с. 273] – Какого дьявола ему понадобилось рассказывать об этом здесь, за свадебным столом? [7, с. 262]; Да д'ябла мне той «язык», калі яны ўжо ў Маскве! [6, с. 63] - На кой черт мне этот “язык”, если они уже в Москве! [7, с. 60]; а таксама яго сыну: Дык на якога д'ябла мне такія пакуты? [6, с. 31] – Так на какого дьявола мне такие муки? [7, с. 28] ці яго дачцэ Віцы А калі я нішто? Пажыццёвая лабарантка? Дык на якога д'ябла мне такія пакуты? [6, с. 31] – А если я ничто? Пожизненная лаборантка? Так на какого дьявола мне такие муки? [7, с. 28], К чорту фізіку [6, с. 31] – К черту физику! [7, с. 29].

Аналіз перакладу выдзеленых фразеалагізмаў з кампанентам Бог / Божа і чорт, д'ябал паказвае, што для беларускай і рускай моў тут асаблівых адметнасцей не назіраецца. У большасці выдзеленыя фразеалагічныя адзінкі маюць поўныя свае адпаведнікі, ці выступаюць як эквівалентныя адзінкі, якія ў большасці агульныя для дзвюх моў, а ў кожнай яны толькі перадаюцца сваімі словамі ці аднымі і тымі ж словамі з розным напісаннем, параўнаем, напрыклад: божа мой – боже мой, бог яго ведае – бог его знает, бог з вамі – бог с вами, дзякуй богу – слава богу, з богам – с богом, крый божа – упаси бог, як бог чарапаху – как бог черепаху; к чортавай мацеры – к чертовой матери, к чорту – к черту, на д'ябла – на черта, на якога д'ябла – на кой черт, ні чорта – ни черта, у вачах чэрці скачуць – в глазах чертики скачут, чортава душа – чертова душа, чортаў сын – чертов сын, чорт ведае што – черт знает что, чорт з ім / чорт з вамі / чорт з табой / чорт з імі – черт с ним / черт с вами / черт с тобой / черт с ними, чорт на яго / чорт на цябе – черт тебя побери, чорта з два - черта с два, чорт яго прынес – черт его принес, што за чорт - что за черт. Такім чынам, выдзяленне толькі адной групы фразеалагізмаў з лексэмамі-кампанентамі, што называюць дзве супрацьлеглыя сілы – Бога і чорта, д'ябла, звязана найперш з колькаснымі дадзенымі гэтых адзінак у мове твора, што пры чытанні яго звяртае на сябе ўвагу. Падругое, назіраецца яўная перавага ва ўжыванні фразеалагічных адзінак з кампанентам чорт, д'ябал, да якіх яшчэ ў творы далучаюцца індывідуальна-аўтарская мадыфікаваная, але добра пазнавальная фразеалагічная адзінка сам Мефістофаль зламае там нагу і фразеалагізмы з кампанентам ліха як адзінкі-сіноніма чорт, у адрозненне ад адзінкавых з кампанентам Бог, Божа. Іх аналіз сведчыць, найперш, пра найбольшае ўжыванне выклікавых фразеалагізмаў, якія выражаюць розныя пачуцці і адпаведна выяўляюць эмацыянальны стан, а ў пэўнай меры стаўленне да рэлігіі. Языкознаўства 224 Іх ужыванне многа гаворыць аб мове твора аўтара ўвогуле, і, у прыватнасці, аб адной асаблівасці яго ідыястылю, аб перадачы духу часу, савецкага перыяду жыцця беларусаў, які апісваецца ў творы з дапамогай адабраных фразеалагізмаў. А вось што датычыць перакладу выдзеленых фразеалагічных адзінак беларускай мовы на рускую, то ўсе яны выяўляюць агульны фонд фразеалагічных запасаў двух народаў, паколькі не выяўляюць разнастайных адпаведнікаў, а наадварот, яны абсалютна тоесныя, вызначаюцца як поўныя эквівалентныя адзінкі з адметнасцю ў графіка-арфаграфічнай іх перадачы. Спіс літаратуры 1 Казакова, Т. А. Практические основы перевода / Т. А. Казакова. – СПб: Союз, 2002. – 320 с. 2 Ляшчынская В. А. Ідыяматыка беларускай мовы ў лінгвакультуралагічным асвятленні: вучэбны дапаможнік / В. А. Ляшчынская. – Мінск: РІВШ, 2019. – 250 с. 3 Фёдоров, А. В. О художественном переводе / А. В. Фёдоров. – М.: Высшая школа, 1941. – 260 с. 4 Рецкер, Я. И. О закономерных соответствиях при переводе на родной язык / И. Я. Рецкер. – М.: Высшая школа, 1950. – 211 с. 5 Кунин, А. В. Англо-русский словарь / А. В. Кунин. – М.: Русский язык, 1984. – 944 с. 6 Шамякін, І. Снежныя зімы / І. Шамякін. Збор твораў: у 6 т. Т. 5. – Мінск: Маст. літ., 1979. – 380 с. 7 Шамякин, И. Снежные зимы / И. Шамякин. – Минск: Мастацкая літаратура, 1973. – 368 с. 8 Тлумачальны слоўнік беларускай мовы: у 5 т. Т. 3: Л-П / [рэд. тома П. М. Гапановіч]. – Мінск: Гал. рэд. Беларус. Сав. Энциклапедыя, 1979. – 672 с.